

1989, 24. srpna – Sdělení VONS č. 1057 „Ján Čarnogurský a Miro Kusý ve vazbě“ o uvalení vazby na Jána Čarnogurského a Miroslava Kusého a trestním řízení ve věci Jána Čarnogurského a spol.

V pondělí 14. 8. 1989 bylo vyšetřovatelem StB Krajské správy SNB v Bratislavě zahájeno trestní stíhání ve věci trestného činu pobuřování podle § 100/1a, 2, 3a tr. zákona a téhož dne byly provedeny domovní prohlídky v bytech, popř. chalupách a na pracovištích čtyř občanů: Jána Čarnogurského, Miroslava Kusého, Antona Seleckého a Hany Ponické.¹ I když zpráva mluvčího ministerstva vnitra téhož dne uvedla, že jde o trestní stíhání ve věci, a o trestní odpovědnosti jednotlivých osob bude rozhodnuto později, byli již týž den pravděpodobně všichni jmenovaní obviněni z trestného činu pobuřování, popř. navíc z přečinu proti veřejnému pořádku podle § 6 písm. a, c zákona o přečinech.² Anton Selecký a Hana Ponická jsou stále stíháni na svobodě. Jána Čarnogurského a Mira Kusého vzal městský prokurátor v Bratislavě dne 17. 8. s účinností od 14. 8. do vazby. Podle další zprávy mluvčího federálního ministerstva vnitra mj. Jiřího Bělohávků ze 17. 8. jsou oba obviněni nejen z trestného činu pobuřování, nýbrž i z podvracení republiky, a to podle § 98/1 tr. z. Ján Čarnogurský se měl tohoto trestného činu dopustit několika výroky zveřejněnými v samizdatovém časopisu Bratislavské listy,³ kde je uváděn jako vydavatel.⁴ Miroslav Kusý se měl trestného činu podvracení republiky dopustit několika výroky ve svých článcích a úvahách, které údajně vysílala rozhlasová stanice Svobodná Evropa.⁵ Pokud jde o trestný čin pobuřování, jehož se měli dopustit kromě Jána Čarnogurského a Mira Kusého i Anton Selecký, Hana Ponická a Vladimír Maňák, byla jeho skutková podstata podle vyšetřovatele naplněna tím, že několik osob vypracovalo a dne 4. 8. 1989 zaslalo státním orgánům dvě písemnosti. První je dopis podepsaný Hanou Ponickou, Antonem Seleckým, Vladimírem Maňákem a Miroslavem Kusým z Bratislavy a Andrejem Strýčkem z Košút. Dopis je adresován

Úřadu vlády Slovenské socialistické republiky. Připomíná se v něm vstup vojsk pěti států Varšavské smlouvy před jedenadvaceti lety, který je hodnocen jako „porušení mezinárodního práva“ a „přerušování demokratizačního procesu, který v Československu probíhal od nástupu Alexandra Dubčeka do čela komunistické strany“. V dopise se rovněž vzpomínají následující léta „ponižujících prověrek, vyhazování z práce, odvolávání vlastních prohlášení a zavírání“. Podepsaní se rozhodli uctít památku těch spoluobčanů, kteří byli zastřeleni v srpnu 1968, a to v Bratislavě, Košicích a popřípadě v dalších slovenských městech. I když uctění mrtvých položením květin nepodléhá oznamovací povinnosti, oznámilo pět signatářů tohoto dopisu slovenské vládě, že tak hodlají učinit, a to v neděli 20. srpna v 19 hodin v Bratislavě a Košicích na místech, jež v dopise označili. Dopis neobsahuje žádnou výzvu spoluobčanům, aby se těchto pietních aktů zúčastnili. Odesílatelem dopisu byl Ján Čarnogurský, i když sám tento dopis nepodepsal.⁶

Druhá písemnost, jejímž vyhotovením a odesláním Městskému národnímu výboru ve Zvolenu měl být spáchán trestného čin pobuřování, se týká uctění památky bojovníků Slovenského národního povstání.⁷ Tento dopis podepsali z obviněných Ján Čarnogurský a Hana Ponická, Anton Selecký a Vladimír Maňák a dále Katarína Lazarová.

Dodatečně, dne 16. 8. 1989, byla provedena domovní prohlídka v bytě a na chatě Vladimíra Maňáka, který byl obviněn z trestného činu pobuřování podle § 100/1a tr. zákona, jehož se měl dopustit se čtyřmi aktivisty obviněnými 14. 8. Nepodařilo se nám zatím zjistit, zda byly provedeny domovní prohlídky u dalších osob, např. u dalších neobviněných signatářů obou dopisů. Původní obvinění z přečinu proti veřejnému pořádku a eventuálně z trestných činů poškozování zájmů republiky v cizině podle § 112 tr. z. (u Mira Kusého) nejsou již v platnosti. Byla konzumována obviněnými z pobuřování a podvracení republiky.

Není třeba zdůrazňovat, že tento postih pěti slovenských aktivistů nezávislých iniciativ a zvláště pak uvěznění dvou z nich je politickou represí, svědčící o nervozitě mocenských orgánů. Postup státních orgánů je alarmující pro československou i mezinárodní

veřejnost, neboť znamená zintenzivnění represe vůči nezávislému prostředí. Od roku 1983, kdy byl za trestný čin podvracení republiky odsouzen k šesti letům odnětí svobody Jiří Wolf,⁸ bylo užito ustanovení o tomto trestném činu, které umožňuje uložit vysoké tresty za vyjádření kritických postojů, jen v několika případech, přičemž šlo vždy o stíhání jednotlivců, kdy mocenské orgány nakonec pod tlakem mezinárodní a domácí solidarity ustoupily anebo zvolily relativně mírný postih. Poprvé od roku 1981 je použito ustanovení o podvracení republiky proti skupině aktivistů nezávislých iniciativ ve zřejmém úmyslu zinscenovat politický monstrproces. Aplikace tohoto zákonného ustanovení vůči osobám, usilujícím o zlepšení společenských poměrů výhradně nenásilným způsobem, je v hrubém rozporu s mezinárodními závazky, které na sebe vzal československý stát, mj. v rámci helsinského procesu.

V osobách Jána Čarnogurského a Miroslava Kusého je postiženo několik okruhů nezávislých iniciativ současně. JUDr. Ján Čarnogurský, nar. 1. 1. 1944, bytem Karola Adlera 10, 841 02 Bratislava, působil jako advokát, později byl nucen pracovat jako dělník. Poté pracoval jako podnikový právník, avšak z důvodu politické diskriminace toto místo před dvěma roky ztratil a několik desítek pokusů, kdy se ucházel o místo podle své kvalifikace, bylo neúspěšných.⁹ Ján Čarnogurský, který je synem slovenského politika Pavla Čarnogurského, je především znám jako jedna z vedoucích osobností slovenského katolického života a mnoho lidí na Slovensku i v českých zemích mu vděčí za právní pomoc, kterou poskytuje i jako obecný zmocněnec v občanskoprávních sporech u soudů. Ján Čarnogurský je členem Československého helsinského výboru a Iniciativy sociální obrany, kterou zastupuje v nedávno založeném Klubu vězňů hranic. Je jedním ze tří československých mluvčích Polsko-čs. solidarity a stálým hostem setkání kolektivu mluvčích Charty 77. Je rovněž vydavatelem samizdatového časopisu Bratislavské listy. Je členem koordinačního výboru Hnutí za občanskou svobodu a jedním z nejaktivnějších slovenských členů tohoto hnutí.

Universitní profesor PhDr. Miroslav Kusý, CSc., nar. 1. 12. 1931, bytem Slowackého 21, Bratislava, byl v r. 1969 zbaven svého

místa na Univerzitě J. A. Komenského, kde přednášel filozofii, a vyloučen z KSČ. Pracuje nyní jako samostatný odborný projektant v urbanistice. Od prosince 1976 je signatářem Charty 77, je členem kolektivu mluvčích Charty 77.¹⁰ Je rovněž členem Hnutí za občanskou svobodu. Při domovních prohlídkách jevila Státní bezpečnost zájem o jeho texty z poslední doby, jimiž komentoval současný politický vývoj na Slovensku a v Československu a které měly být vysílány rozhlasovou stanicí Svobodná Evropa.¹¹

Obvinění katolického aktivisty Antona Seleckého spolu s Jánem Čarnogurským svědčí o útoku státní moci proti slovenským katolickým intelektuálům, kteří vedle občanských demokratických svobod usilují také o svobodu náboženskou. Stíhání spisovatelky Hany Ponické je zaměřeno proti slovenské nezávislé kultuře. Ze všech uváděných iniciativ je však nejvíce postiženo Hnutí za občanskou svobodu, jehož je všech pět obviněných členy.¹²

Další osobní údaje o obviněných zveřejníme později.¹³

Informace o Chartě 77, r. 12, 1989, č. 16, s. 10–12.

POZNÁMKY

- ¹ V usnesení vyšetřovatele odboru vyšetřování StB Správy SNB hlavního města Bratislavy a Západoslovenského kraje mjr. JUDr. Ladislava Verčíka o zahájení trestního stíhání ze 14. 8. 1989 je uveden také Vladimír Maňák. Případ byl posléze označován jako případ tzv. Bratislavské pětky. Faksimile usnesení je publikována v článku „Bratislavská pětka“ in: <http://www.17november1989.sk/bratislavska-patka> [28. 2. 2014].
- ² Obvinění z trestného činu pobuřování podle § 100, odst. 1, 2, 3a tr. zák. bylo v usnesení o zahájení trestního stíhání odůvodněno takto: „1) *všetci horemenovaní z nepriateľstva k socialistickému spoločenskému a štátnemu zriadeniu republiky napísali v prvej polovici augusta 1989 výzvu zameranú na zdiskreditovanie internacionálnej pomoci vojsk Varšavskej zmluvy v roku 1968, hanobia v nej čelných predstaviteľov strany a štátu, ktorí sa v období po auguste 1968 dostali do funkcií, a urážlivým spôsobom znevažujú spoločenský vývoj v ČSSR za ostatných 20 rokov*“. Ján Čarnogurský měl dále spáchat trestný čin podle § 100, odst. 1a tr. zák. v souvislosti se svou účastí na shromáždění v obci Predmiery v okrese Žilina, 21. 7. 1989, na němž se měl veřejně dožadovat přijetí požadavků obsažených v petici Několik vět, změny vo-

lebního zákona a vypsání svobodných voleb. V druhé polovině roku 1988 měl navíc podle obvinění vydat dvě čísla „ideologicky závadného“ samizdatového časopisu Bratislavské listy.

Přechinu se měli obvinění dopustit tím, že „2) všetci horeuvedení vo výzve pod bodom 1) z nepriateľstva k socialistickému spoločenskému a štátnemu zriadeniu republiky verejne nabádali, najmä prostredníctvom Rádia Slobodná Európa, aby sa 20. 8. 1989 zúčastnili pietneho aktu pri budove Univerzity v Bratislave a pri budove hlavnej pošty na nám. SNP v Bratislave, kde si uložením kytic uctia pamiatku zastrelenej Danky Košanovej a Petera Legnera, ktorí na týchto miestach zahynuli v augustových dňoch 1968“.

Stíhání pro přečin proti veřejnému pořádku se u Čarnogurského, Ponické, Seleckého a Maňáka zakládalo též na vyhotovení písemnosti k výročí SNP a jejím odeslání Městskému národnímu výboru Zvolen a redakci Literárního týždenníku dne 4. 8. 1988.

Kusý byl dále obviněn z trestného činu poškozování zájmů republiky v cizině podle § 112 tr. zák., protože „v roku 1988 a od začiatku roku 1989 až doposiaľ vyhotovil a odoslal do Rádia Slobodnej Európy najmenej 15 článkov, kde tendenčne komentuje rôzne politické články uverejnené v straneckej tlači u nás a taktiež sám vyhotovil viacero obsiahlych článkov“. Usnesení viz in: „Bratislavská päťka“, <http://www.17november1989.sk/bratislavska-patka>.

Usnesením městského prokurátora v Bratislavě ze 16. 8. 1989 bylo původní usnesení o zahájení trestního stíhání z části zrušené jako nedůvodné. Z tohoto důvodu bylo 17. 8. 1989 vzneseno nové obvinění pro trestný čin pobuřování podle § 100 odst. 1, písm. a). Viz plán vyšetřování v trestní věci Jána Čarnogurského a spol. vypracovaný 20. 8. 1989 vyšetřovateli odboru vyšetřování StB Správy SNB hlavního města Bratislavy a Západoslovenského kraje mjr. JUDr. Ladislavem Verčíkem a mjr. JUDr. Alexandrem Dudáškem, ÚPN, vyšetřovací spis k případu Jána Čarnogurského a spol., sign. V 20516.

³ Fotokopie Bratislavských listů č. 1 a 2/88 a 1 a 2/89 viz in: tamtéž.

⁴ V nedatovaném usnesení vyšetřovatele odboru vyšetřování StB Správy SNB hlavního města Bratislavy a Západoslovenského kraje mjr. JUDr. Ladislava Verčíka bylo jako důvod trestního stíhání uváděno zaslání příspěvků Rádiu Svobodná Evropa. Usnesení viz in: LP, Sb. VONS, inv. č. 58, sign. I/1, kart. 17.

⁵ Důkazním materiálem měly být monitory Československého rozhlasu sledující vysílání zahraničních rozhlasových stanic týkající se Kusého i dalších obviněných uložené in: ÚPN, vyšetřovací spis k případu Jána Čarnogurského a spol., sign. V 20516.

⁶ V dopise, který byl zaslán na vědomí Československé tiskové kanceláři v Bratislavě a Literárnímu týždenníku, bylo uvedeno: „Predpokladáme, že zabitych z augusta 1968 si pripomenú podobným spôsobom aj v iných mestách na Slovensku.“ Dopis byl podle obžaloby podané městským prokuráto-

rem v Bratislavě JUDr. Jánem Javorčíkem 9. 10. 1989 odvysílán Rádiem Svobodná Evropa ve dnech 10. 8. a 15. 8. 1989, a dne 15. 8. 1989 také rozhlasovou stanicí Hlas Ameriky. Obžaloba je uložena in: LP, Sb. VONS, inv. č. 58, sign. I/2, kart. 17.

- ⁷ Jednalo se o výzvu ke shromáždění ke 45. výročí Slovenského národního povstání dne 29. 8. 1989, které se mělo konat na místě bývalého pomníku generálů Rudolfa Viesta a Jána Goliána ve Zvolenu. Viz usnesení vyšetřovatele odboru vyšetřování StB Správy SNB hlavního města Bratislavy a Západoslovenského kraje mjr. JUDr. Ladislava Verčíka o zahájení trestního stíhání J. Čarnogurského a spol. ze 14. 8. 1989, in: „Bratislavská pátka“, <http://www.17november1989.sk/bratislavska-patka>.
- ⁸ K případu Jiřího Wolfa viz sdělení VONS č. 339, 343, 351, 356, 542, 590 a 1050, dokumenty č. 340, 346, 354, 359, 545, 593 a 1054.
- ⁹ K tomu viz sdělení VONS č. 253, dokument č. 254.
- ¹⁰ Informace o podpisu Základního prohlášení Charty 77 Miroslavem Kusým byla zveřejněna jejími mluvčími 1. 2. 1977. CÍSAŘOVSKÁ, Blanka – PREČAN, Vilém (eds.): *CHARTA 77: Dokumenty 1977–1989*, sv. 1, Praha 2007, s. 17.
- ¹¹ K působení M. Kusého pro Rádio Svobodná Evropa viz KUSÝ, Miroslav: *Na vlnách Slobodnej Európy*, Bratislava 1990.
- ¹² Čarnogurský a Kusý obdrželi již 13. 1. 1989 v souvislosti se svým působením v Hnutí za občanskou svobodu, s kontakty se zahraničními médii a J. Čarnogurský s vydáváním Bratislavských listů na Městské prokuratuře v Bratislavě prokurátorskou výstrahu. Záznamy o prokurátorské výstraze viz in: ÚPN, vyšetřovací spis k případu Jána Čarnogurského a spol., sign. V 20516.
- ¹³ K případu Jána Čarnogurského a spol. viz dále sdělení VONS č. 1071, 1088, 1107 a 1116, dokumenty č. 1075, 1092, 1111 a 1120.